

СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА

Альсадун М. А.

Українська інженерно-педагогічна академія

Статтю присвячено пошуку суті поняття соціально-інформаційної компетентності журналістів, яка належить до числа ключових. Аналізуючи кожен зі складових, а саме, соціальну та інформаційну компетентності, автор визначає їх специфіку відносно професійної діяльності цих фахівців. Зроблено висновок, що для журналістів найбільш значимою є саме соціально-інформаційна компетентність, оскільки вона системно охоплює провідні напрями їхньої роботи. Її визначено як інтегративну якість особистості.

Ключові слова: журналіст, соціальна компетентність, інформаційна компетентність, соціально-інформаційна компетентність.

СОЦИАЛЬНО-ИНФОРМАЦИОННАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ЖУРНАЛИСТА

Альсадун М. А.

Украинская инженерно-педагогическая академия

Статья посвящена поиску сути понятия социально-информационной компетентности журналистов, которая принадлежит к числу ключевых. Анализируя каждую из составляющих, а именно, социальную и информационную компетентности, автор определяет их специфику относительно профессиональной деятельности этих специалистов. Сделан вывод, что для журналистов наиболее значимой является именно социально-информационная компетентность, поскольку она системно охватывает главные направления их работы. Она определена как интегративное качество личности.

Ключевые слова: журналист, социальная компетентность, информационная компетентность, социально-информационная компетентность.

SOCIAL-INFORMATIONAL COMPETENCY OF JOURNALISTS

Alsadoon Muntasir Asaad

Ukrainian engineer-pedagogical academy

The article is devoted to the definition of the essence of the social-informational competence of journalists. The author of the article adheres to the position that the fundamental changes in the professional training of specialists have brought a new level of attention to key competencies, among which the priority is this competence. For future journalists, it is the basic one, because due to its formation, the professional functions of these specialists are systematically implemented. A consecutive analysis of each of its components is carried out in order to logically approach the definition of the essence of the basic concept of research. By analyzing each of them, the author determines their specificity regarding the professional activities of journalists. At the same time, social competence is defined as personal education, which allows the journalist to effectively interact both individually and in a team when processing large information flows thanks to knowledge and skills in implementing a communicative channel.

The author shows that information competence allows the journalist to realize his ability to determine the relevance of his chosen problems; to meet the required deadlines for the creation of the necessary material, using the information and expert base for this, taking into account the format of the publication for which the material is being prepared. It is determined that the journalist's social and informational competence is autonomous. It is defined as the integrative quality of the personality, which characterizes its ability to select, process, transforms information and enables to organize effective professional communication based on the use of modern communicative technologies in the process of individual or team work. Based on the analysis of literature and personal retrospective experience, the author determined the content of this competence through the necessary knowledge, skills and abilities of the journalist.

Key words: journalist, social competence, informational competence, social-informational competence.

Постановка проблеми. Сучасна професійна підготовка фахівців базується на реалізації компетентної парадигми, яка найбільшою мірою відповідає суспільним вимогам щодо розвитку економіки будь-якої країни. У колі нашої уваги була професійна підготовка майбутніх журналістів. Європейською спільнотою вироблені конкретні рекомендації щодо формування ключових компетентностей, серед яких для цих спеціалістів особливого значення набуває соціально-інформаційна компетентність, оскільки журналістська професія ґрунтується на соціальних зв'язках, для реалізації яких активно використовуються інформаційні технології. Але подальша аналітична робота дозволила виявити існуючу суперечність між необхідністю розробки методологічного та практичного підґрунтя для її формування під час професійної підготовки майбутніх журналістів та реальним станом питання у сучасних умовах. Причому проблеми було виявлено вже на стадії з'ясування сутності соціально-інформаційної компетентності цих фахівців, що стало перешкодою для більш глибокого наукового дослідження питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз підходів до визначення сутності соціально-інформаційної компетентності як педагогічного явища виявив значну увагу до її формування у широкому спектрі міждисциплінарних підходів та вікових діапазонів. При цьому досліджується соціальна, інформаційна та соціально-інформаційна компетентності. Так, сутність поняття «соціальна компетентність» на рівні особистості досліджують В. Басова, Г. Белицька, А. Брушлинський, М. Гончарова-Горянська, С. Краснокутська. При цьому її вивчають для відносно широкого вікового контингенту: і для студентів (І. Аминова, І. Гладиліна, А. Мальцев, С. Рачева, Т. Чекаліна), і для учнів (Н. Калініна, Ю. Коротіна, Г. Сафіулліна), і для дошкільнят (Н. Белоцерковець, Т. Захарова). Вона досліджується з позиції різних професійних прошарків: фахівців із соціальної сфери роботи (І. Германова, Є. Муніц), педагогів (Л. Коломийченко), військових (Е. Каменська) та інших. Не залишилась вона і поза увагою науковців, які зосереджуються на підготовці журналістів (О. Козлова, Ю. Кустов, С. Стацук). Щодо інформаційної

компетентності, то її вивчення проводиться значно активніше з огляду на процеси глобалізації та «інформаційного вибуху». Існують різні напрями її вивчення як сучасного явища. Інформаційна компетентність була предметом наукової уваги Н. Гендіної, Ю. Зубова, С. Каракозова, О. Кизика, Н. Насирової та інших. Деякі учені розглядають її як складову професійної компетентності (С. Трішина, А. Хуторської). Значно менше досліджено соціально-інформаційну компетентність (Д. Гулякін, Т. Чекаліна). Дослідження цієї компетентності відносно журналістської діяльності практично не проводяться, що й спонукало нас до поглибленого вивчення питання.

Формулювання мети статті. Метою статті є проведення всебічного аналізу соціальної, інформаційної та соціально-інформаційної компетентності з метою з'ясування суті соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів в умовах глобалістичного розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принципові зміни у професійній підготовці фахівців вивели на новий рівень значення компетентнісного підходу в освіті. У колі особливої уваги знаходяться ключові компетентності, серед яких у числі першочергових – соціально-інформаційна. Для майбутніх журналістів вона є базовою, оскільки завдяки її сформованості реалізуються професійні функції цих фахівців. Проведемо послідовний аналіз кожної з її складових з тим, щоб логічно підійти до визначення суті основного поняття дослідження.

Аналіз розпочнемо з соціальної компетентності. Є підходи, де соціальна компетентність розглядається як здатність брати на себе відповідальність і приймати рішення, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, продуктивно взаємодіяти з представниками інших культур і релігій [9]. Деякі вчені вважають, що соціальна компетентність – це інтегративна характеристика особистості, яка визначає готовність і способи здійснення активної діяльності в суспільному житті на основі засвоєних знань, сформованості громадянської позиції і отриманого соціального досвіду [2]. Предмету нашого дослідження найбільш

відповідає визначення Е. Каменської, яка трактує її як складну, багатофакторну, інтегровану особистісну якість, що забезпечує готовність до конструктивної соціальнозначущі діяльності; здатність брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх результати; гнучко вибудовувати свою поведінку відповідно до рішення соціальних завдань і виконання певних соціальних ролей [4].

Журналістська професія має свою специфіку, що вносить корективи у визначення суті соціальної компетентності. Було встановлено, що професійна діяльність цих фахівців передбачає забезпечення інформацією значних верств населення, виконуючи при цьому «життєво важливу для суспільства політичну функцію: сприяти громадській злагоді, підтримувати соціальну рівновагу, протистояти рушійним силам» [10, с.140].

Для співпраці з соціумом журналісти повинні володіти мистецтвом організації міжособистісної комунікації через проведення бесід, інтерв'ю, консультування тощо. При цьому вони зобов'язані ефективно взаємодіяти як з окремими особистостями, так і з соціальними групами. Бездоганно володіючи словом, як головним професійним інструментом, журналісти повинні уміти працювати зі значними потоками інформації, як у паперовій, так і у словесній формах. Водночас для них важливо уміти працювати у команді колег, не втрачаючи при цьому своєї особистісної професійної самобутності та неповторності.

Тож соціальна компетентність журналіста – це таке особистісне утворення, яке дозволяє йому ефективно взаємодіяти в команді та індивідуально з метою обробки значних інформаційних потоків завдяки знанням та умінням з ефективною реалізації комунікативного каналу.

Але, як слушно відмічає Г. Локарьова, специфіка роботи майбутнього журналіста полягає в тому, що він орієнтується на взаємодію не лише з аудиторією, а й з інформаційними ресурсами [8, с.225]. Серед нових вимог до роботи журналіста в інформаційному просторі виділяють такі, як оперативність

підготовки матеріалу; здатність швидко аналізувати інформацію та ухвалювати рішення, вміння опановувати нову техніку та технології [11, с.60].

Тож перед нами постало питання аналізу сутності інформаційної компетентності журналіста. Було з'ясовано, що термін «інформаційна компетентність» було започатковано як офіційний у 1992 році в проекті Ради Європи «Середня освіта в Європі». Наведемо приклади розуміння цього поняття різними авторами. Є підходи, де вона розглядається як «здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства» [6, с.88]. С. Трішина трактує інформаційну компетентність як «інтегративну якість особистості, що є результатом відбиття процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації і генерування інформації в особливий тип предметноспецифічних знань, який дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності» [14]. О. Зайцева розуміє цю компетентність як «складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь в області інноваційних технологій і певного набору особистісних якостей» [3, с.8]. Деякі вчені розглядають її як «універсальні способи пошуку, отримання, обробки, подання та передачі інформації; узагальнення, систематизації і перетворення інформації в знання» [13, с.12]. А. Семенов вважає, що інформаційна компетентність – це «нова грамотність», до складу якої входять вміння активної самостійної обробки інформації людиною, прийняття принципово нових рішень у непередбачених ситуаціях з використанням технічних засобів [12, с.12]. Н. Баловсяк зазначає, що інформаційна компетентність – це сукупність компетенцій, пов'язаних із роботою з інформацією у всіх її формах і представленнях, які дозволяють ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями; працювати з інформацією в різних її

формах і представленнях як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності [1, с.26].

Е. Курбакова слушно підкреслює, що стосовно до професійного шляху майбутнього журналіста сформованість цієї компетентності дозволяє реалізувати його здатності враховувати актуальність обраної ним проблематики, терміни створення матеріалу, інформаційну та експертну базу для його створення, формат видання для якого буде розроблятися матеріал [7, с.450].

Вважаємо, що виходячи зі специфіки журналістської діяльності, слід активно формувати не просто інформаційну компетентність, а медіа-культуру, яку сьогодні розглядають як «сукупність інформаційно-комунікативних засобів, вироблених людством у процесі історичного розвитку»; це також сукупність матеріальних та інтелектуальних цінностей у сфері медіа, історично сформована система їх відтворення та функціонування в соціумі» [5, с.430]. Тож логічно, що за кордоном все активніше починає використовуватись термін медіа-компетентність, під якою розуміють здатність до «кваліфікованої, самостійної, творчої і соціально-відповідальної дії щодо медіа» [16].

Останнім часом активізувались дослідження соціально-інформаційної компетентності фахівців, яка є ключовою і характеризує володіння інформаційними технологіями та критичне ставлення до соціальної інформації [15, с.428].

Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що соціально-інформаційна компетентність є автономною і такою, що найбільшою мірою відповідає специфіці журналістської діяльності, оскільки охоплює її комплексно. Але подальший аналіз показав, що до цих умов наукові дослідження представлені вкрай слабо. Аналіз ряду наукових робіт (М. Дяченко, В. Костюк, А. Лісневська, І. Михайлін, М. Нагорнюк В. Різун) та ретроспективний аналіз власного професійного досвіду дозволили визначити змістовний аспект цієї компетентності. Тож журналіст повинен:

- знати особливості: комунікативних та інформаційних технологій; технологій усного і письмового спілкування різними мовами; різних етнокультур і релігій; особливості редакторів для обробки та розміщення інформації;

- уміти: збирати, зберігати, аналізувати, узагальнювати інформацію, необхідну для журналістської практики; працювати з різними джерелами інформації; орієнтуватись у значних обсягах інформації та обирати з неї найбільш вагому; прогнозувати свою діяльність; встановлювати контакт з окремими особами та групами;

- мати здатності до: свідомого сприйняття та аналізу різної інформації; технологічного та креативного мислення; відповідальності за результати діяльності; узгодження особистих інтересів із професійними та суспільними потребами; критичного ставлення до соціальної інформації.

Проведена робота дозволила надати авторське визначення поняттю «соціально-інформаційна компетентність журналіста» як інтегративній якості особистості, що характеризує його здатність відбирати, переробляти, трансформувати інформацію і дозволяє організувати ефективне професійне спілкування на основі використання сучасних комунікативних технологій у процесі індивідуальної або командної роботи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Визначено, що для професії журналіста провідною є соціально-інформаційна компетентність. Водночас важливе значення мають соціальна та інформаційна компетентності, які активно вивчаються дослідниками. При цьому соціальна компетентність визначається як особистісне утворення, яке дозволяє фахівцю ефективно взаємодіяти в команді та індивідуально з метою обробки значних інформаційних потоків завдяки знанням та умінням з реалізації комунікативного каналу. Сформованість інформаційної компетентності дає журналісту змогу реалізувати його здатності, враховувати актуальність обраної ним проблематики, терміни створення матеріалу, інформаційну та експертну базу для його створення, формат

видання, для якого матеріал буде розроблятися. У свою чергу соціально-інформаційна компетентність найбільшою мірою відповідає специфіці професійної діяльності цих фахівців, оскільки комплексно та системно охоплює головні напрями її реалізації. Цю компетентність визначено як інтегративну якість особистості, що характеризує здатність відбирати, переробляти, трансформувати інформацію і дозволяє організувати ефективне професійне спілкування на основі використання сучасних комунікативних технологій у процесі індивідуальної або командної роботи. Подальші дослідження буде спрямовано у напрямі обґрунтування та розробки методики формування соціально-інформаційна компетентності майбутніх журналістів у вищих закладах освіти Іраку.

Список використаних джерел:

1. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 5. С. 21 – 28.
2. Долинина И.Г., Бороненкова Л.С. Современные подходы к определению понятия социальная компетентность. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 3; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19579> (дата обращения: 20.11.2018).
3. Зайцева О.Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Брянск. гос. пед. ин-т. – Брянск: [б. и.], 2002. 19 с.
4. Каменская Е.В. Социальная компетентность: соотношение научных теорий. *Современные проблемы науки и образования*. 2012. № 1; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=5383> (дата обращения: 20.11.2018).
5. Кириллова Н. Б. Медиакультура: теория, история, практика : учеб. пособие. Москва : Академ. проект, 2008. 496 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

7. Курбакова Е.В. Структура компетентностного подхода в журналистском образовании. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2014. № 2 (2). С. 448 – 451.
8. Локарева Г.В. Проблема формування у майбутніх журналістів культури професійного спілкування як ознаки комунікативної компетентності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30 (83). С. 221 – 228.
9. Педагогика профессионального образования / под ред. В. А. Слостенина. Москва, 2004. 368 с.
10. Петрик О. В. Психологічні особливості професійної діяльності. *Наукові записки. Серія «Культура і соціальні комунікації»*. 2009. Вип.1. С. 138–143.
11. Рябічев В. Л. Особливості соціальних медіа. *Актуальні питання масової комунікації*. Вип. 14. 2013. С. 60 – 64.
12. Семенов А. Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании. Москва : Изд-во МИПКРО, 2000. 126 с.
13. Смолянинова О. Г., Савельева О. А., Достовалова Е. В. Компетентностный подход в системе высшего образования. Красноярск : Изд-во Сибирск. федеральн. ун-та, 2008. 80 с.
14. Тришина С. В. Информационная компетентность как педагогическая категория: [Электронный ресурс]. *Интернет-журнал «Эйдос»*. 2005. Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>.
15. Фруктова Я. С. Професійна компетентність фахівців з журналістики та інформації: акмеологічний аспект. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 30.05.2014, м. Київ «Акмеологія – наука XXI століття»*. С. 423 – 433.
16. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program. OECD (Draft). [Electronic resource]. Access mode: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529556.pdf>.